

У цьому випуску журналу «Проблеми харчування» ми започатковуємо постійну рубрику «Кодекс Аліментаріус». Час від часу нами публікувались матеріали з цього важливого питання, але вони мали спорадичний і більш інформативний характер.

Отже, започаткована рубрика слугуватиме ширшому залученню науковців різних галузей до діяльності Національної комісії України з Кодексу Аліментаріус. Тут публікуватимуться матеріали про діяльність Національної комісії, а також висвітлюватимуться актуальні для України питання щодо діяльності Спільної комісії ФАО/ВООЗ Codex Alimentarius.

У 1998 році, враховуючи наміри України щодо вступу до СОТ та необхідність постійної роботи із гармонізації вимог щодо безпечності та якості харчових продуктів із міжнародними та участі у роботі Codex Alimentarius Commission постановою Кабінету Міністрів України № 169 від 16 лютого 1998 р. "Про створення Національної комісії України зі зводу харчових продуктів Кодексу аліментаріус", була створена Національна комісія України з Кодексу аліментаріус (НККА).

На даний час Комісія діє на підставі статті 8 Закону України "Про безпеку та якість харчових продуктів" (№ 771/97-вр від 23 грудня 1997 р., в редакції Закону N 2809-IV (2809-15) від 06.09.2005) та Постанови Кабінету Міністрів України від 3 липня 2006 р. № 903 "Питання Національної комісії України з Кодексу аліментаріус".

П'ятнадцять років роботи Національної комісії довели, що її роль у справі наукового обґрунтування та гармонізації вимог щодо безпечності та якості харчових продуктів стає все відчутнішою і впливовішою. Це підтверджує значна кількість звернень органів виконавчої влади, представників бізнесу та громадських об'єднань споживачів, поживавлення міжнародного співробітництва як в рамках Codex Alimentarius Commission, так і з іншими міжнародними та національними організаціями в сфері оцінки та управління ризиками щодо безпечності харчових продуктів.

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОМІСІЇ УКРАЇНИ З КОДЕКСУ АЛІМЕНТАРІУС У 2011–2012 РР.

С.Д. Колесник

Національна комісія України з Кодексу Аліментаріус,
Інститут екогігієни і токсикології ім. Л.І. Медведя, м. Київ

Основні завдання та функції Національної комісії України з Кодексу Аліментаріус, принцип її діяльності

Перш ніж перейти безпосередньо до огляду діяльності Національної комісії України з Кодексу Аліментаріус (далі — НККА) коротко згадаємо основні завдання і функції НККА, встановлені законодавством.

Завданнями НККА є:

- аналіз міжнародного та вітчизняного законодавства і розроблення пропозицій щодо удосконалення законодавства у сфері безпечності та якості харчових продуктів;
- гармонізація вітчизняного законодавства з міжнародним у зазначеній сфері;
- сприяння впровадженню нових технологій, міжнародних стандартів, вітчизняних технічних регламентів і міжнародних санітарних заходів у сфері виробництва харчових продуктів та нових методів їх дослідження.

Відповідно до покладених на неї завдань НККА:

- уніфікує науково-методичні підходи до розроблення санітарних заходів та технічних регламентів, аналізу ризиків, які можуть створити харчові продукти для здоров'я людини (далі — ризики), та визначення обов'язкових параметрів безпечності, а також розроблення методів та визначення процедури забезпечення безпечності харчових продуктів у процесі їх виробництва та обігу;
- розробляє санітарні заходи;
- визначає процедуру та критерії уповноваження лабораторій, зокрема арбітражних, для проведення діагностичних досліджень з метою здійснення державного контролю і державного нагляду за безпечністю та якістю харчових продуктів;
- організовує проведення наукових та експертних досліджень з питань, що належать до її компетенції;
- бере участь у засіданнях спільної комісії Продовольчої сільськогосподарської організації та Всесвітньої організації охорони здоров'я із зводу харчових продуктів Кодексу Аліментаріус та її комітетів.

Крім того, НККА розробляє і вносить:

1) Головному державному санітарному лікарю України та Головному державному ветеринарному інспектору України рекомендації щодо затвердження:

- вимог до впровадження системи аналізу ризиків та контролю (регулювання) у критичних точках або аналогічних систем забезпечення безпечності та належної якості харчових продуктів, підконтрольних санітарній та ветеринарній службам, у процесі їх виробництва та обігу;
- обсягу вантажів, підконтрольних санітарній та ветеринарній службам, що підлягають обов'язковому розширеному контролю (у відсотках);

2) Головному державному санітарному лікарю України рекомендації щодо затвердження:

- максимальних меж залишків пестицидів та ветеринарних препаратів у харчових продуктах;
- рівнів включень або максимальних рівнів вмісту у харчових продуктах забруднюючих речовин, харчових домішок, допоміжних матеріалів для переробки;
- порядку здійснення державного контролю та державного нагляду, аналізу ризиків;
- допустимих добових доз споживання дієтичних домішок;
- вимог до впровадження системи аналізу ризиків та контролю (регулювання) у критичних точках або аналогічних систем забезпечення безпечності та належної якості харчових продуктів у процесі їх виробництва та обігу;
- щорічної програми проведення розширеного контролю харчових продуктів і вантажів, підконтрольних санітарній службі, що імпортуються та перебувають в обігу;
- за погодженням з Головним державним ветеринарним інспектором України переліку харчових продуктів, які становлять високий і низький рівень ризиків для здоров'я людей, та критеріїв розроблення програми розширеного контролю харчових продуктів і вантажів, підконтрольних ветеринарній службі, що імпортуються та перебувають в обігу;

3) Головному державному санітарному лікарю України рекомендації щодо визначення:

- належного рівня захисту здоров'я людини від ризиків;

- умов використання і максимальних меж залишків у харчових продуктах та мінімальних специфікацій належної якості допоміжних матеріалів для переробки;

4) Головному державному ветеринарному інспектору України рекомендації щодо затвердження:

- методів контролю збудників хвороб, спільних для людей та тварин, морфологічних методів на післязайному етапі;
- максимальних меж залишків ветеринарних препаратів у кожному компоненті, що додається до корму, та в готових кормах;
- рівнів кормових домішок;

5) МОЗ рекомендації щодо внесення харчових домішок та ароматизаторів до відповідного реєстру.

Відповідно до Положення про Національну комісію України з Кодексу Аліментаріус комісія має право:

- залучати спеціалістів центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками), а також провідних спеціалістів і вчених, у тому числі зарубіжних, для розгляду питань, що належать до її компетенції;
- одержувати від центральних і місцевих органів виконавчої влади інформацію, документи та матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань;
- скликати в установленому порядку наради з питань, що належать до її компетенції.

Національну комісію очолює голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України. Персональний склад Національної комісії затверджує її голова. До її складу входять провідні спеціалісти наукових та інших установ, підприємств та організацій, представники центральних органів виконавчої влади з питань охорони здоров'я, аграрної політики, технічного регулювання та споживчої політики, економіки. Постановою КМУ № 903 від 3 липня 2006 р. головою Комісії призначено професора, д. мед. н., члена-кореспондента НАМН України Проданчука Миколу Георгійовича.

Норми безпечності і якості харчових продуктів, що напрацьовані в Україні національним санітарним законодавством, вже сьогодні доказово більш вимогливі щодо безпеки для здоров'я населення. Тому наукове обґрунтування переходу на гармонізовані стандарти та їх впровадження в Україні — одне із головних завдань НККА. Саме такі підходи використовують всі розвинуті країни-члени СОТ при імplementації міжнародних стандартів до національного законодавства.

Основним принципом Комісії по гармонізації вітчизняних і міжнародних вимог щодо безпечності харчових продуктів є неприпустимість зниження

рівня захисту здоров'я людей нижче існуючого. Саме такий підхід закріплений Постановою Кабінету Міністрів України № 1089 від 20 жовтня 2011 р. згідно з якою, незважаючи на необхідність застосування «встановлених Комісією з Кодексу Аліментаріус нормативів щодо максимальних меж залишків пестицидів та ветеринарних препаратів для харчових продуктів, рівнів включень або максимальних рівнів вмісту у харчових продуктах забруднюючих речовин, харчових добавок, допоміжних матеріалів для переробки у випадку, коли комісією з Кодексу Аліментаріус не встановлено нормативи, зазначені в пункті 1 цієї постанови, або такі нормативи встановлюють рівень захисту споживачів менше, ніж визначений національним законодавством, застосовуються нормативи, встановлені національним законодавством».

Протягом 2011–2012 років відбулось 4 засідання НККА, на яких розглянуті такі питання:

- Про транс-ізомери в масложирових продуктах України (доповідачі — Федякіна З.П., Голодняк В. О.)
- Питання використання харчової добавки Е 285 натрію тетрабората (бури) (щодо відповіді на лист громадянина Вишневського Г.Р.) (Доповідач — Адамчук Т.В.)
- Розгляд матеріалів щодо можливості реєстрації в Україні та регламентів використання харчових добавок (INS (E) 340 фосфати калію та INS (E) 900a полідиметилсилоксан), а також затвердження їх допустимих рівнів використання у певних харчових продуктах (доповідачі — Колесник С. Д., Адамчук Т. В.)
- Матеріали навчального семінару ФАО/ВООЗ з активізації діяльності національних комісій у роботі Комісії Codex Alimentarius (доповідач — Подрушняк А.Є.)
- Матеріали щодо обґрунтування показників, включених до Проекту Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства «Про затвердження переліку максимально допустимих рівнів небажаних речовин у кормах для тварин» (доповідачі — представники Державної ветеринарної та фітосанітарної служби, Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок)
- Матеріали, що надані листом Державної санітарно-епідеміологічної служби № 01.03/3162 від 13.12.2011 щодо виконання вимог статей 6, 44 та 46 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів», а саме «Критерії для складання програми розширеного контролю», «Програма стандартного та вибіркового розширеного санітарного контролю харчових продуктів, підконтрольних державній санітарно-епідеміологічній службі, які зазвичай представ-

- ляють високий та низький ризик для здоров'я людей», «Перелік харчових продуктів, які звичайно представляють високий та низький ризик для здоров'я людей» та спеціально визначений відсоток вантажів, що представляють ризик для здоров'я людей і які підлягають обов'язковому розширеному санітарному контролю згідно з програмою вибіркового санітарного контролю за харчовими продуктами, підконтрольними державній санітарно-епідеміологічній службі, що імпортується (доповідачі — представники Державної санітарно-епідеміологічної служби).
- Щодо необхідності обговорення проектів нормативно-правових актів в сфері безпечності харчових продуктів, зокрема: проектів Законів України «Про новітні харчові продукти», «Про здійснення державного контролю безпечності харчових продуктів та кормів, здоров'я та благополуччя тварин», «Про внесення змін до деяких законів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру, які повинні одержувати оператори ринку харчових продуктів», проекту постанови КМУ «Про затвердження Положення про здійснення офіційного нагляду (контролю) за виконанням законодавства України про безпечність та якість харчових продуктів, кормів, здоров'я та благополуччя тварин» (доповідачі — голова Комісії Проданчук М. Г., члени Комісії)
 - Узагальнення наданих зауважень щодо проекту наказу МОЗ України «Про затвердження мікробіологічних критеріїв для встановлення показників безпечності харчових продуктів» (доповідач — Кузьминський С. М.)
 - Про роль НККА як науково-методичного, консультативного та інформаційно-довідкового центру в сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів, в тому числі щодо стандартів, інструкцій та рекомендацій Codex Alimentarius Commission (доповідачі — Проданчук М. Г., Колесник С. Д.)
 - Про використання норм точності та правильності вимірювань при здійсненні контролю за вмістом хімічних речовин у продовольчій сировині, харчових продуктах і об'єктах довкілля, відповідності між величинами МДР і ГДК і границями аналітичного визначення хімічних речовин (доповідач — Чміль В. Д.)
 - Проект ДСТУ-Н САС/RCP 52 «Продукти харчові. Норми та правила для риби та рибних продуктів» (доповідач — Єсіна Л.М., Голінько О.М., Колесник С.Д.)
 - Розгляд пропозицій щодо позиції України на наступних засіданнях Codex Alimentarius Commission та її допоміжних органів (зокрема відносно проекту внесення змін, запропонованих Аргентиною, до стандарту Кодексу CODEX STAN 210-1999 Standard for Named Vegetable Oils щодо соняшникової олії) (доповідачі — Колесник С.Д., представники Мінагрополітики, асоціації «Укроліяпром», Українського НДІ олій та жирів)
 - Звіт за результатами участі у засіданні Координаційного Комітету FAO/WHO по Європі (доповідач — Колесник С. Д.)
 - Питання співпраці з міжнародними організаціями в сфері оцінки ризиків. Звіт про участь у науковій конференції Європейського агентства з безпечності харчових продуктів (EFSA) «Долаючи кордони в оцінці ризиків. Обмін досвідом» (доповідач — Проданчук М.Г.)
 - Проекти державних стандартів України гармонізовані зі стандартами Кодексу, розроблені Південним науково-дослідним інститутом морського рибного господарства та океанографії (доповідачі — Єсіна Л.М., Левицька Н.П.)
 - Проекти державних стандартів України гармонізовані зі стандартами Кодексу, розроблені Нікітським ботанічним садом-Національним науковим центром (доповідачі — Бакова Н. М., Голінько О. М.)
 - Проекти державних стандартів України гармонізовані зі стандартами Кодексу, розроблені Одеською національною академією харчових технологій (TK 154) (доповідачі — Верхівкер Я. Г., Карповець П.М.)
- Всі рішення, прийняті Національною комісією, можна знайти на сайті комісії в Інтернеті за адресою: <http://codex.co.ua/ukr/events/decisions/>
- Крім того, протягом 2011–2012 років Комісія брала активну участь у діяльності ряду робочих груп щодо адаптації законодавства України до законодавства ЄС (робоча група з підготовки проекту Плану інституційної реформи у сфері здійснення санітарних та фітосанітарних заходів для виконання програми Всеохоплюючої інституційної розбудови у рамках ініціативи ЄС «Східне партнерство», робоча група при МОЗ України створена для виконання заходів, передбачених Національним планом дій на 2011 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», затверджених Указом Президента України № 504/2011 від 27 квітня 2011 року), а також взяла участь у міжнародній науковій конференції Європейського агентства з безпечності харчових продуктів «Долаючи кордони в оцінці ризиків. Обмін досвідом», проведено ряд науково-практичних семінарів.

Міжнародне співробітництво

З 2006 року НККА виконує функції контактного пункту Кодексу, як передбачено «Керівництвом по процедурі Кодексу», та підтримує наявність актуальних версій документів ККА (англійською мовою, в електронному вигляді). В 2012 році коштом

Цільового фонду розширення участі в Кодексі було організовано Регіональну конференцію ФАО/ВООЗ «П'ятдесят років з «Codex»: досягнення, уроки і завдання в європейському регіоні «Codex» з подальшою участю в 28-й Сесії Координаційного Комітету Кодексу для Європи (Батумі, Грузія, 23–28.09.2012) Для участі в зазначених заходах МОЗ України та Мінагрополітики України номінували по одному представнику. На зазначеній конференції було обговорено організаційні, методичні та технічні питання розширення участі у процесі роботи міжнародної комісії ФАО/ВООЗ Кодекс Аліментаріус у європейському регіоні. Розглянуто питання про можливості гармонізації вимог до оцінки безпечності харчових продуктів на відповідність стандартам, інструкціям та рекомендаціям, встановлених міжнародною комісією ФАО/ВООЗ Кодекс Аліментаріус у європейському регіоні.

Наприкінці лютого делегація України взяла участь у 23-й сесії Комітету Кодексу із жирів та олій у зв'язку з розглядом важливого для України, як експортера соняшникової олії, питання щодо внесення змін до стандарту кодексу на поіменовані рослинні олії щодо соняшникової олії. Переважно завдяки активній позиції української сторони небажані для вітчизняних виробників зміни до стандарту прийняті не були. Робота з цього важливого питання триває.

Заключення

На завершення, хотілось би зазначити, що унікальність НККА полягає в тому що її організаційна структура дозволяє залучити всі зацікавлені сторони до розгляду проектів нормативно-правових актів у сфері безпечності та якості харчових продуктів.

Аналіз проведеної в рамках НККА роботи свідчить, що значна її кількість та напрямки діяльності можуть і далі виконуватися на громадських засадах. Разом з тим деякі напрямки та види робіт потребують фінансування. Зокрема, можна зазначити, що основною формою роботи Спільної комісії ФАО/ВООЗ із зводу харчових продуктів Кодекс Аліментаріус є засідання Комісії та її допо-

міжних органів. Підготовка позиції країни та делегатів до таких засідань, а також участь у них вимагають значних трудових та матеріальних ресурсів. Відповідно до пункту 12 Положення про Національну комісію з Кодексу Аліментаріус (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 903 від 3 липня 2006 року) організаційно-технічне забезпечення роботи НККА здійснюють МОЗ, Мінагрополітики та Держспоживстандарт. У 2011–2012 роках забезпечення підготовки і участі представників України у засіданнях ККА та її допоміжних органів з боку зазначених органів не здійснювалось. Саме через це повноцінна участь представників України в усіх важливих для нашої держави заходах і засіданнях міжнародної комісії ФАО/ВООЗ Кодекс Аліментаріус не відбувалась. Слід зазначити, НККА, працюючи на громадських засадах, виконує весь обсяг покладених на неї завдань успішно їх розв'язує, а також здобула визнання на національному рівні та на міжнародній арені.

Отже, через зростання обсягу робіт, активізацію міжнародного співробітництва, роботу інформаційно-довідкової служби, координації дій щодо гармонізації санітарних заходів у багатьох нормативних документах різних відомств в Україні, НККА потребує відповідного фінансового забезпечення.

Як бачимо, Комісія активно працює, попереду багато складних завдань, отже, користуючись нагодою, хочемо запросити всіх зацікавлених осіб до співпраці з нами. Також звертаємо увагу членів Комісії на можливість надавати у письмовому вигляді свої пропозиції, коментарі та бачення проблем, висловлених на засіданнях НККА до секретаріату Комісії з метою їхньої подальшої публікації під рубрикою «Кодекс Аліментаріус».

Інформацію щодо діяльності НККА Ви можете знайти на сайті www.codex.co.ua та звернувшись до секретаріату за адресою: 03680, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 6, з позначкою "до НККА". Також надсилайте Ваші пропозиції, запити та коментарі на електронну адресу: secretar@codex.co.ua.

Надійшла до редакції 28.01.2013 р.